

משך חכמה

פרשת נח, פסקא א - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

חשיבות, שאצלם לא היה חשוב צדיק. אבל אחר המבול שנשאר לבדו, וה' דיבר עמו וברכו והצילו והיה זן ומפרנס כל העולם ולא היה מתגאה, אז היה נחשב במה שהיה עניו. לכן אמר כי אותך ראיתי צדיק בדור הזה, ותמים לא זכר, ודו"ק.

[ב]

(ו, כא) ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולקהם לאכלה:

ביאור הלשון "אשר יאכל"

(ו, כא) ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל וכו'. נראה פירושו²

והכתוב בדור הזה, היה לפני המבול. ב. כשכתוב בתורה על צדקותו בשתי הדורות אומרת צדיק ותמים, כי היה בדור לפני המבול צדיק ואחר המבול תמים, אבל כשכותבת התורה על הצלתו בדור לפני המבול אומרת רק צדיק, כי זה היה ייחודיותו אז. ג. וה' שבא להצילו על זה שעכשיו הוא צדיק ולא על העתיד שיהיה עניו, ובדור שלפני המבול היה רק מיוחד בבחינת צדיק, לכן אמר לו רק צדיק. ד. ולכן אמר לו רק בדור הזה, כי מצילו על צדקותו עכשיו בדור הזה בלבד.

² [ב] תוכן דבריו, דלשון הכתוב **מִכָּל מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל כּו'** וְהָיָה לְךָ וְלִקְהָם לְאָכְלָה צִרְיָן בִּיאֹר: א. מהו אריכות הלשון "אשר יאכל". ב. מהו הכונה "והיה לך ולהם לאכלה", די לכתוב והיה לאכלה.

ומבאר, דבחולין (קט) דרש רבי שמעון דלשון **אֲשֶׁר יֹאכַל** הכתוב בויקרא (יא, לד) לגבי הכשר זרעים, היינו אוכל שמותר להאכילו לאחרים, הוא נטמא, אבל אוכל שאינו יכול לאחרים, כגון אבר מן החי שאסור לגוי לאכול, אינו נטמא בהכשר. ולפי זה, גם כאן יש לדרוש דכונת התורה לומר לנח שלא תאמר שאתה אסור לאכול איסורי הנאה אבל לבהמה מותר אתה להאכילה איסור הנאה כיון שאין לך הנאה מאכילתה, שהרי בהמות הפקר הם שהביא לתיבה ואינם שלו, ולבהמת הפקר מותר להאכיל איסור הנאה כיון שאין נהנה מאכילתה, מכל מקום, דע לך שכיון שמזונותן עליך, ונצוות ממני להאכילן, אפילו שהפקר הם מזונותך עליך, ואתה נהנה מאכילתן, לפיכך אסור לך להאכילן איסורי הנאה. וקצת ראייה שמזונותן עליו הוא בסנהדרין (קח, ב) דמבואר שם עד כמה נצטער נח לדעת בדיוק מאכל של

[א]

(ו, ט) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתָּיו אֶת הָאֱלֹהִים הַתְּהִלָּה נֹחַ:

ישוב שינוי לשונות הכתובים

(ו, ט) צדיק תמים בדורותיו. הנה¹ שני דורות היו, דור אחד שלפני המבול ודור אחד שלאחר המבול. ובגמרא (עבודה זרה ו, א), תמים בדרכיו צדיק במעשיו. ופרש"י (שם) תמים - עניו ושפל רוח. צדיק - בלא חמס. והנה בדור שלפני המבול היה מעלתו שהיה בלא חמס, שכולם היו חומסים ושטופין בעריות והוא לא. אבל אחר המבול, היו כולם גדורים מעריות (בראשית רבה, ויצא ע, יב) ופרושין מחמס. אמנם תמים עניו ושפל רוח בדורו אין

¹ [א] תוכן דבריו, דבא ליישב: א. מדוע בפרק ו פסוק ט כתוב "איש צדיק תמים ה'היה בדרתיו", שתי דורות, ובפרק ז פסוק א כתוב ו"אמר ה' לנח בא אִתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֶּבֶה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדֹר הַזֶּה, דור אחד. ב. בפרק ו פסוק ט כתיב **צדיק ותמים**, ובפרק ז פסוק א כתוב רק **צדיק**. ג. מדוע אמר ה' לנח (ז, א) שמצילו כיון שהוא צדיק, כדכתיב **"וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בָּא-אִתָּה וְכָל-בֵּיתְךָ אֶל-הַתֶּבֶה כִּי-רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדֹר הַזֶּה"**, והרי היה גם תמים. ד. מדוע כשה' אמר לו שמצילו אמר לו רק דור אחד, "בדור הזה".

ומבאר המשך חכמה על פי הגמ' בעבודה זרה (ו, א), דתמים הוא בדרכיו וצדיק במעשיו ופרש"י בגמ' שם תמים בדרכיו - עניו ושפל רוח. צדיק במעשיו - בלא חמס. וכיון שנח דר בשני דורות, דור המבול ודור שאחר המבול, מפרשת התורה שבכל דור היה מיוחד בדבר אחר. בדור המבול היה מיוחד בצדקותו, שהיה פרוש מגזל ועריות וכל הדור היה פרוץ בגזל ועריות, וצדיק הוא הפרוש ממעשי גזל ועריות, אבל לא היה מיוחד במה שהיה עניו ושפל רוח, כיון שלא היה חשיבות לבני הדור ההוא מי שפרוש מגזל ועריות, לפיכך לא החשיבוהו כלל, ולכן לא היה לעניותו חשיבות כי בלאו הכי לא היה נחשב בעניהם. אבל בדור שאחר המבול היה להפך, שלא היה ייחודיותו במה שהיה פרוש מגזל ועריות, כי כולם היו פרושים לאחר המבול מגזל ועריות, אבל היה ייחודי בעניותו, כי לאחר המבול שנשאר לבדו מהמבול, וה' דיבר עמו, והיה זן ומפרנס את כל העולם ואף על פי כן היה עניו, לכן היה מיוחד בענותו.

ועכשיו מיושבים כל התמיהות: א. הא דכתיב בדורותיו, באה התורה לכתוב באופן כללי על נח שהיה צדיק בכל הדורות לפני המבול ואחר המבול.

משך חכמה

פרשת נח, פסקא א - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(ז, א) בא אתה וכל ביתך אל התיבה וכו'. הנה³ השבע מצוות שנצטווה אדם המה מושגים לנימוס המדינה ולהנהגה הטבעית, לכן כתוב בהן (בראשית ב, טז) ויצו אלקים, שזה מורה על כוח כל הכוחות הטבעיות אשר מורגש לכל מעיין על הבריאה בכללה כי יש אלקים בארץ, אבל כאן שעשה נח מצוה יתירה והזה לפרוש מאשתו, וכמו שאמר (בראשית ז, ה-ז) ויעש נח ככל אשר צוהו ה' ויבא נח ובניו כו', וזה מושג רק בנבואה מצד הגזירה לא מצד הנימוס, לכן כתיב כאן ה' שזה מורה על היותו מתגלה לנבראים בהרגשה פרטיות, שמרגישים את כבודו בהבדל מן הבריאה, ודו"ק.

[ד - המשך]

ויותר יתכן⁴, דגם האיסור בתשמיש הוא ענין נימוסי, דהמולידים

וכן כשציוה כתיב הויה (ה) ויעש נח ככל אשר צוהו ה'. ב. בציוי ה' לאדם על ד' מצוות בני נח כתוב (ב, טז) ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מפל עץ הגן אכל תאכל הנה כתוב שם אלוקים, ובציוי ה' על כניסה לתיבה כתיב שם הויה.

ומבאר המשך חכמה, שהשם אלוקים מורה על כוחות הטבע בעולם, שמהם ניכר לכל מעיין כי יש אלוקים בארץ, ושבע מצוות בני נח מצוותן כדי שיהיה קיום נימוסי בעולם שלא יגזלו זה מזה וכו', ולכן בכל מצוות אלו ציוה בלשון אלוקים, הן לאדם הראשון בז' מצוות, והן לנח על עשיית התיבה והצלת חיי האדם שהם להראות כי יש אלוקים בארץ בטבע העולם, אבל כשבא לצוות לנח על פרישות שלא להוליד, שזה אינו מצוה כמצוות הנ"ל, ציוה בלשון ה' כי שם זה מורה על נבואה, כי ציוי זה אי אפשר לעשות מדעתו רק מחמת ציוי ה' בנבואה, לפיכך כתיב שם הויה.

⁴ תוכן דבריו, דמפרש שיש עוד טעם מדוע כתיב ה' ולא אלוקים בפרשה זו. דבאמת אפשר לומר שמצות פרישה, נימוסית היא, כי לא ראוי להוליד בזמן הרעב כיון שחסר מזון, ולא רק בעלי החיים או הנשים שזמן ההריון שלהם הוא מועט - כי יש יולדות לשבעה - בודאי היה צריך להפרישם שלא ילדו בתיבה, אלא אפילו בעלי החיים שזמן הריונם מרובה היה צריך להפרישם, כדי שלא יהיו אלו שבעים ואלו רעבים. או מפני שלא ידע נח כמה זמן יהיו במבול, לפיכך היה צריך להפריש את כולם, ומחמת מצות פרישה היה לכתוב אלוקים, אבל כיון דכתיב בפרשה זו מצוות הבאת בהמות טהורות, כדכתיב (ז, ב) מפל תבנהמה הטהורה תקח לך שבועה שבועה איש, והטעם שציוה להביא שבעה מהבהמות הטהורות כדי להקריב קרבנות, לפיכך

כמו דדרש רבי שמעון בחולין קכט א אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים, ורק לבהמת הפקר מותר דלא נהנה ולא מידי, רק הכא מזונתן עליך שחיבבין לזונם, וכמו שאיתא בסנהדרין (קח, ב) עיין שם, ולכן בעי דוקא מאכל אשר יאכל, שתוכל להאכילן, לא איסור הנאה, ודו"ק.

[ג]

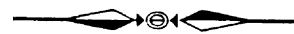
(ז, א) ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה:

מדוע בפרשה זו לא כתוב אלוקים

כל בהמה ובהמה, משמע שהיה חובה עליו לזונן.

ובזה מבואר כונת הכתוב, דאמר ה' לנח שיקח מאכל אשר יאכל ולא איסור הנאה, והיה לך ולהם לאכלה, כלומר אכילתך תהיה כאכילתן, שמזונותן עליך ונהנה אתה מאכילתן, ועיקר כונת הכתוב לומר לנח שמזונותן עליו וחיוב גמור יש לו להאכילן. לפיכך דקדק המשך חכמה וכתב כו' כי פירושו הוא ליישב את כל הפסוק.

[ודע, דרבי שמעון בחולין איירי באבר מן החי שאסור להאכיל לגוי, דבן נח אסור באכילת אבר מן החי. ובכונה דקדק המשך חכמה וכתב איסורי הנאה ולא הזכיר בדבריו אבר מן החי, כיון שאבר מן החי מותר בהנאה כדאיתא בפסחים (כב, ב), ובירושלמי ערלה (פ"ג ה"א), וכן פסקו רבותינו הראשונים (רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ח, הלכה טו. האשכול, הלכות אבר מן החי דף קפז עמוד א. רבינו ירוחם - תולדות אדם וחווה נתיב טו חלק ה דף קכב טור ד.) ואיסור אכילה מותר להאכיל לבהמה. אבל כונת המשך חכמה לאיסור הנאה אחר, ולא לאבר מן החי. ונראה שכונתו לעבודה זרה שאסורה בהנאה, ובני נח נאסרו בעבודה זרה. ועיין בספר יד לחכמה על המשך חכמה מהגאון רבי שמואל חיים דומב, מה שכתב בזה].

³ [ג] תוכן דבריו, דיש לדקדק: א. מדוע לעיל בציוי עשיית התיבה וכו' נאמר רק השם אלוקים, וכן כאשר עשה נח מה שציוה ה' כתיב ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים פן עשה. ובציוי הכניסה לתיבה כתיב שם הויה ולא אלוקים, כדכתיב (ז, ה) ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התיבה,

משך חכמה

פרשת נח, פסקא א - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ולסבול טרדתם מה שלא ישוער בשכל. ותמים פירשו בגמרא (עבודה זרה ו, א) תמים בדרכיו וצדיק במעשיו, ותמים בדרכיו הוא עניו וסבלן [רש"י (שם)], לכן ידיעת השם יתברך אינו מכריח הבחירה, וידיעת הנבראים מכריח, לכן אם גילה הדבר לנח שהוא תמים הלא היתה ידיעתו מכרחת הבחירה, והיה מוכרח על הסבלנות היתרה וענותנותו, לכן לא גילה השם יתברך אליו, ונשאר על זה בבחירתו חפשי מההכרח, ולכך גדלה מעלתו, ודו"ק.

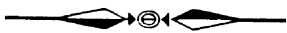
[ו]

(ז, ב-ג) מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו וימן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ:

בעופות מונה רק הטהורים וממילא נדע להביא מן הטמאים שהם מועטין.

(ז, ב-ג) גם מעוף השמים שבעה שבעה. מה⁶ שלא זכר שנים

ועריות, כי הוא ובניו היו פרושים מנשותיהם, וכן בעלי החיים היו כל מין ומין בנפרד, ולא היה נסיונות של גזל ועריות בתיבה, רק נסיון של סבלנות לקבל מרות מנח ולהסתפק באוכל שנתון, ועיקר הנסיון בתיבה היה הסבלנות, כי במקום צר וקטן קשה לבריות להיות סבלנים, לפיכך, כשרצה ה' לומר לו מדוע זכה להכנס לתיבה, אמר לו רק מעלת צדיק, שכדור הזה לפני שנכנס לתיבה היה זה דבר גדול מאוד, אבל מעכשיו שנכנס לתיבה אין לו נסיון להיות צדיק אלא להיות תמים דהיינו סבלן ועניו, אבל בריש הפרשה אומרת לנו התורה מעלת נח שהיה צדיק ותמים, אבל ה' לא אמר לו מעלת התמימות, כדי שיקבל שכר עליה. וכשתדקק היטב בדברינו, יובן לך עומק כונת רבינו, שהסתיר כונתו במילים פשוטות כביכול. וברוך ה' שכונתי לאמת.

⁶ [ה] תוכן דבריו, דהנה כתבה תורה בפסוק ב' מנין בהמות הטהורות והטמאות, ובעוף סתם וכתב שבעה שבעה, [ופרש"י וז"ל "גם מעוף השמים וגו' - בטהורים הכתוב מדבר. וילמד סתום מן המפורש" עכ"ל]. וצריך ביאור, מדוע באמת לא מפרש הכתוב כמה עופות טמאים יביא, כשם שפירש בבהמות. ואם תאמר ילמד סתום מן המפורש, אם כן גם שבעה

לימים מועטים, אם יולידו יחסר להם מזון ויפחדו שמא ימותו מרעב, לכן אסורים כולם שלא יהיו אלו שבעים ואלו רעבים, ועוד לא ידעו כמה יהיו בתיבה. אכן העיקר, משום דכאן צוהו השם יתברך שיקח מהטהורים שבעה, וזהו לצורך קרבן, לכן בקרבנות לא כתוב לא אל ולא אלקים רק ה', שלא ליתן פתחון פה כדברי בן עזאי סוף מנחות (קז, א), לכן כתוב ה' לבדו. ודו"ק.

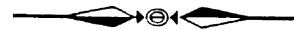
[ה]

(ז, א) ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה:

למה לא אמר ה' לנח שהוא תמים

(ז, א) כי אותך ראיתי צדיק כו'. עיקר⁵ הנסיון של כל הנבראים היה ההסתפקות וקבלת מרות מנח ובניו, כן נסיון של נח היה העמל והסבלנות לכלכל כל מינים שונים לפי כלכלתם ולעשות רצונם, וכמו שסיפר שם לאליעזר [בברק חלק] (סנהדרין קח, ב),

כתיב שם הויה, דבקרבנות כתיב בכל חומש ויקרא שם הויה, והטעם מבואר בגמ' מנחות (קז, א) "תניא אמר רבי שמעון בן עזאי, בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא אל ולא אלהים אלא ה', שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק". ופרש"י (שם) כיון שיש הרבה סוגי קרבנות פרים, אילים, כבשים, כו' שלא יתנו פתחון פה חלילה לומר שכל אלוהות ציוותה קרבן אחר, לפיכך כתיב שם הויה, שהוא האחד יחיד מיוחד, ושהכל מאיתו יתברך. ובוזה מיושב הדקדוקים לעיל, דבפרשת עשיית התיבה (פרק ו) כתיב רק בהמות טמאות שנים שנים, לכן כתיב שם אלוקים, אבל הכא בבהמות טהורות כתיב שבעה שבעה לקרבנות, לכן כתיב שם הויה.

⁵ [ד] תוכן דבריו, דבא לישב בדרך אחרת, מה שהוקשה לו לעיל (פרק ו, ט) מדוע כתיב בריש הפרשה שנח היה צדיק תמים, וכאן ה' אמר לו רק מעלת הצדקות. ומבאר, שאע"פ שידיעת ה' אינה מכרחת (רמב"ם תשובה ה, ה) אבל ידיעת הנביא מכרחת, ואם מודיע ה' לנביא דבר, היא בהכרח להיות כן, לפיכך לא אמר ה' לנח כי הוא תמים, כי אז היה נטול בחירה, ולא היה מקבל שכר על תמימותו. אבל מה שאמר לו כי הוא צדיק ונטל ממנו הבחירה, כיון שכשנכנס לתיבה, לא היה לו נסיון להיות צדיק להנצל מגזל

משך חכמה

פרשת נח, פסקא א - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הטהור, אתי שפיר לפי מה שכתבו התוספות בנדה דף נ דתרנגולתא דאגמא, הזכר טמא והנקבה טהורה, יעוין שם. אם כן, במין כזה צוהו להביא שבעה, מפני שאף שהזכר טמא, אכן הוא לחיות זרע על כל הארץ, ובנקבה הנולדת תהיה טהורה. וכן מדויק הפסוק, שכאן נזכר לחיות זרע, ודו"ק.

[ח]

ז, (ח-ט) מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה: שנים שנים באו אל נח אל התבה זכר ונקבה פאשר צוה אלהים את נח:

מרוכות, הוה אמינא, שכיון שהם רבים לא צוה להביא מכל מין ומין שנים שנים, לפיכך כתבה תורה שמבהמה שאינה טהורה יכניס לתיבה שנים שנים. [ואין להקשות, שיכתוב בבהמה טמאה שנים שנים שהם מרובים, ונלמד קל וחומר לטהורות, דכיון שלא גילה הכתוב שיביא שבעה שבעה, לא היינו יודעים שיביא שבעה מהטהורות], זה הנראה בעומק כוונתו בס"ד.

⁷ [ו] תוכן דבריו, ליישב, מדוע לא כתוב בשבעה דעופות בפירוש שהוא מהעוף הטהור. ומיישב, דכיון שיש מין הנקרא תרנגול דאגמא שהזכר טמא והנקבה טהורה, כדאיתא בחולין (נ, ב), "אמר רב פפא תרנגול דאגמא אסור, תרנגולתא דאגמא שריא", ופירשו התוס' [בפירוש א'] שהם מין אחד, הזכר טמא כיון שאין לו סימני טהרה, והנקבה טהורה. ואף על פי שהזכר יוצא מנקבה טהורה, הוא טמא כיון שבתרנגול אינו יוצא ממנה אלא מביצה, וכן הנקבה אף למאן דאמר זה וזה גורם היא טהורה, אף על פי שיוצאת מזכר טמא, כיון שיוצאת מביצה]. ולפי זה אתי שפיר, שבמין כזה גם צוה להביא שבעה שבעה, שאף על פי שהזכר טמא, מכל מקום, הוא מוליד גם נקבה והיא טהורה. ועל פי זה מיושב עוד דקדוק, דקשה, מדוע כתוב דוקא בעופות לחיות זרע, ולפי המבואר אתי שפיר, דהכתוב מפרש מדוע צוה להביא ממין כזה שהזכר טמא שבעה שבעה, כיון שעיקר המטרה היא לחיות זרע, ועל ידי הזכר הטמא, יהיה זרע טהור, והיא הנקבה.

שנים מעוף הטמא, משום שגלוי וידוע לפניו שעופות הטהורים מרובים, יעוין סוף אלו טרפות (חולין סג, ב). אבל בהמות שטמאים מרובים, לכן הזכיר אותם.

[ז]

ז, (ג) גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ:

לא כתוב מעוף הטהור, ללמד שאפילו תרנגול דאגמא, דהזכר טמא, יביא שבעה, כיון שהזכר מוליד נקבה, ונקבה דתרנגול דאגמא טהורה. ולכן כתיב כאן להחיות זרע.

ז, (ג) גם מעוף השמים שבעה כו' לחיות זרע על כל הארץ. בטהורים הכתוב מדבר, רש"י. והא דלא כתב בפירוש מעוף

שבעה בעופות לא לכתוב, אלא יכתוב שיביאו גם עוף, וילמד סתום מן המפורש, דהיינו טהורות שבעה, טמאות שנים.

ומבאר המשך חכמה על פי דברי הגמ' בחולין (סג, ב) וז"ל: "תניא רבי אומר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות, לפיכך מנה הכתוב בטהורה. גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעופות טהורין מרובין על הטמאין, לפיכך מנה הכתוב בטמאין". פירוש, בפרשת ראה (דברים פרק יד) מפורש בתורה הבהמות המותרות, ועל שאר הבהמות נאמר כלל שמי שאינו מפריס פרסה ושוסע שסע טמא. ובעופות מונה הטמאים, וממילא השאר טהורים. וקשה, מדוע בבהמה מנה הטהורים ובעופות מנה הטמאים, ומפרש רבי, דבכל מקום מונה המיעוט, וממילא השאר טמא או טהור, לפיכך, בבהמות שהטמאים מרובין מונה הטהורים, ולהפך בעופות.

ועל פי זה מבאר המשך חכמה, דלפיכך מפרט שבעה שבעה בעופות הטהורים, דנלמד מקל וחומר, דאם על המינים המרובים צוה לנח להחיות מכל מין ומין שבעה שבעה, קל וחומר שצריך להחיות שנים שנים [כבבהמות] מהטמאים, שהמינים שלהם מעטים. [ואין להקשות, דיכתוב סתם מהעופות, וילמד סתום מהמפורש, דדוקא אם מפרש שבעה ילמד מהמפורש, דהיינו שבעה מהטהורים, אבל אם היה כתוב סתם, לא היינו לומדים מהמפורש].

אבל עוד קשה, מדוע מפרש בבהמה טמאה שנים שנים, והרי כיון שכתב מן הטהורה שבעה שבעה, ממלא שמע מינא שמן הטמאה די בשנים זכר ונקבה, ומיישב המשך חכמה, דכיון שהבהמות הטהורות מעטות והטמאות

משך חכמה

פרשת נח, פסקא א - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

יתברך אמר לו (פסוק טז) צא מן כו' אתה ואשתך, והתיר לו בתשמיש (בראשית רבה לד, ז), מכל מקום נהג כמו יולדות, דמבואר במדרש אגדת בראשית פרק מא, דכל זמן שלא הביאה קרבנה ומחוסרת כפרה טמאה היא לבעלה, יעוין שם. לכן שהוא הבין להביא קרבן, נהג איסור כל זמן שלא הביא קרבנו. ואולי איסור זה נהגו בעצמם, או מדברי קבלה, כמו דדריש אשר ישכבון, יעוין שם היטב, ודו"ק.

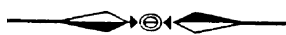
[י]

(ח, יט) פל החיה פל הרמש ופל העוף פל רומש על הארץ למשפחותיהם יצאו מן התבה:

מדוע נח לא הקריב כלאים ומסורס

(ח, יט) כל רומש על הארץ למשפחותיהם יצאו מן התבה. ובמדרש (בראשית רבה לד, ח) רומש מלא, פרט לכלאים. למשפחותיהם, פרט לסירוס. פירוש¹⁰ שכלאים (בבא קמא עז, ב)

יולדת, כיון שנח נולד מחדש. שהמבול השמיד וכילה את כל העולם, ונח ומשפחתו נולדו מחדש. לפיכך לא התיר לעצמו עד לאחר הבאת קרבן. אף על פי שהותר לו התשמיש, אסר על עצמו תוספת איסור, או שלמד זאת מדברי קבלה דאיתא במדרש שטמאה היא לבעלה, וז"ל אגדת בראשית (פרק מא) "א"ר סימון נקיים היו בני עלי מן הדבר הזה, דכתיב ואת אשר ישכבון את הנשים (שמואל א' ב כב), אלא כך היו עושים, לא היו מקריבין את הקרבנות בשעתן, והיו בנות ישראל מביאות תור או בני יונה אצלן בשביל טהרתן, כשם שכתוב ובמלאת ימי טהרה וגו' (ויקרא יב ו). ותמן כתיב הצובאות פתח אהל מועד (שם), והיו נוטלין ומעבירין השעות, ולא היו מקריבין בשעתן, והיו בנות ישראל סבורות שנטהרו, והולכות ומשמשות לבתיהן, שנאמר ואת אשר ישכבון את הנשים. את העם לא נאמר, אלא את הנשים, משכיבין את הנשים עם בעליהן טמאות, מי גרם להן, שהיו מניחין את הקרבנות ולא היו מקריבין אותן בשעתן, שנאמר מעבירים עם ה' (שם, כד) מחטיאים עם ה' אין כתיב כאן, אלא מעבירים, מעבירים השעות" ע"כ

¹⁰ [י] תוכן דבריו, דעל הפסוקים (יז-יט): "יז) פל החיה אפר אפר מכל

לא כתוב מן העוף הטהור, כיון שסימני עוף טהור אינם ניכרים מבחוץ כסימני בהמה, ולא היה נח יכול לדעת מי טהור. ורק לאחר שבאו לתיבה מאליהם, וראה מי שבעה ומי שנים.

(ז, ח-ט) ומן העוף⁸ כו' שנים שנים באו אל נח. הנה בעוף לא כתוב הטהור, שסימני העוף זפק וקורקבנו נקלף (חולין נט, א), סימנים שבפנים, ולא היה ידוע לנח. אבל בבהמות, הסימן מעלה גרה ומפריס פרסה (שם), סימנים שבחוץ. ואחרי זה כשעלו לתיבה ופרנסו יב חודש (בראשית רבה לג, ג), וראה מי באו שנים ומי באו שבעה, אז ידע כל הסימנים והמינים, וכמו שכתבו התוספות פרק אלו טריפות (סא, א ד"ה כל), דכל הדורס, מנח גמירי להו, ודו"ק.

[ט]

(ח, יח) ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו:

אף על פי שהותר לו תשמיש המטה, אסר על עצמו, עד שיביא קרבן כיוולדת שאסורה מדברי קבלה, עד שתביא קרבן, לכן כתיב אנשים לבד, ונשים לבד.

(ח, יח) ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו וכו'. אף על גב' דהשם

⁸ [ז] תוכן דבריו, דהנה בבהמות מפורש שבאו טהורות ואינם טהורות, ובעוף סתם בזה. ומפרש, דסימני עוף טהור אינם ניכרים מבחוץ כסימני בהמה, ולא היה נח יכול לדעת מי טהור. ורק לאחר שבאו לתיבה מאליהם, וראה מי שבעה ומי שנים, ידע מי טהור ומי לא כמבואר בתוס' חולין (סא, א ד"ה כל).

⁹ [ח] תוכן דבריו, דאיתא בבראשית רבה (לד, ז) וז"ל: "אתה ואשתך ובניך ונשי בניך, רבי יודן ב"ר סימון, ורבי יוחנן בשם ר' שמואל ב"ר יצחק, נח כיון שנכנס לתיבה נאסרה לו פריה ורביה, וה"ד ובאת אל התיבה אתה ובניך לעצמך, ואשתך ונשי בניך לעצמך וכיון שיצא התיירו הדא הוא דכתיב צא מן התיבה אתה ואשתך". מבואר דנאסר נח בתשמיש המטה בתיבה בכניסה לתיבה דכתיב (ו, יח) "ויבאת אל התבה אתה ובניך ונשי בניך ונשי בניך ונשי בניך", ולאחר שיצא מהתיבה הותר לו תשמיש המטה כדכתיב (ח, טז) "צא מן התבה אתה ובניך ונשי בניך ונשי בניך ונשי בניך ונשי בניך". אם כן קשה, מדוע כתיב (ח, יח) "ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו וכו'" אנשים לבד ונשים לבד, והרי הותר לו כבר תשמיש המטה.

ומיישב, דאף על פי שהותר לו תשמיש המטה, מכל מקום אסר על עצמו עד שיביא קרבן שצוהו ה'. דכשם שיוולדת אסורה בתשמיש המטה עד שתביא קרבן, כך נח הבין לאסור על עצמו עד שיביא קרבן. [והדמיון בין נח לקרבן

משך חכמה

פרשת נח, פסקא א - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

איכא מידי דלישראל שרי ולעובדי גילולים אסור (סנהדרין נט, א), אם כן, הא דפליגי בסרוס בבצים בבכורות (מ, א) אם הוי מומא, היינו בכי האי גונא דלא נעבדה בהן עבירה, כמו בידי שמים. ויש בזה להאריך, ואין כאן מקומו. ור' אליעזר בן יעקב סבר שם במדרש (פיסקא ט), דלא נצטוו בני נח על זה, רק לפי שהקריבן על המזבח הגדול שבירושלים, לכן לא הקריב לאילו,

העולה מתוך ביאור המשך חכמה, שאף על פי שבן נח מותר להקריב בעלי מומין בבמה, אסור להקריב בהמה שנעבדה בה עבירה, ואפילו רק שעבר עבירה של סירוס ולא רובע או נרבע. ועל פי זה הוקשה למשך חכמה, דאם כן יצא לנו דין חדש, שבהמה שנעשתה בה עבירה של סירוס, אפילו היא אינה בעל מם פסולה למזבח לבן נח, דהרי לא מדין בעל מום אנו פוסלים מסורס, שהרי בעל מום כשר לבמה לבן נח, אלא מחמת שנעשתה בו עבירה. והנה קיימא לן בסנהדרין (נט, א) דליכא מידי דלישראל שרי ולעובדי גילולים אסור, ולפי זה אם סירס בהמה, אפילו באופן שלא נעשת בעלת מום, פסולה היא למזבח, אם כן יש להקשות, איך נחלקו התנאים במומין בבצים בבכורות (מ, א) האם הוי מום, והרי בלאו הכי פסול למזבח כיון שנעבדה בו עבירה, שכל חיתוך בבצים עובר משום מסרס. ומיישב המשך חכמה, דעל כורחך צריך לומר, דאיירי שלא נעבדה בו עבירה, אלא מן השמים נחסרו לו ביצים.

ועוד נשאר לבאר, דכל זה יתיישב היטב לתנאים הסוברים שבני נח נצטוו על כלאים ועל הסירוס, אבל הסוברים שבני נח לא נצטוו על כלאים או על הסירוס, כמבאר בדברי המדרש לעיל, אם כן מדוע אמר ה' לנח שלא יקריב כלאים ומסורס, והרי אפילו אם מסורס בעל מום הוא, הרי בעל מום מותר בבמה לבן נח, וכן כלאים לא גרע מבעל מום. ומבאר המשך חכמה, דהם יסברו כדברי רבי אליעזר בן יעקב שסובר שלא הקריב נח בבמה, אלא הקריב בירושלים. דלהלן במדרש (פיסקא ט) איתא וז"ל: "ויבן נח מזבח לה', ויבן כתיב נתבונן, אמר מפני מה צווינו הקדוש ברוך הוא וריבה בטהורים יותר מן הטמאים, אלא להקריב מהן קרבן, מיד ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו', ר' אלעזר בן יעקב אומר על מזבח הגדול שבירושלים, ששם הקריב אדם הראשון שנאמר (תהלים סט) ותיטב לה' משור פר מקרינ מפריס, וירח ה' את ריח הניחוח" ע"כ

ולפי זה יש טעם חדש מדוע לא הקריב כלאים ומסורס, כיון שהקריב על מקום המקדש, שמקומו קדוש לישראל, ושם אסור להקריב בעל מום וכלאים אפילו לבן נח, זה כונת המדרש.

ומסורס (תמורה ו, ב) פסולים לקרבן, לכן מסיק (שם במדרש) דבן נח נצטוו על הכלאים ועל הסירוס, אם כן הנך שהן כלאים ומסורסים, הלא נעבדו בהן עבירה, ולכן היו פסולים לקרבן בן נח. ובירושלמי מגילה (א, יא), דבני נח מותרין להקריב בבמה דידהו בעלי מומין, ומכל מינים הטהורים. אם כן דחזינא דשנעבדה בהן עבירה בגופן פסולים לבני נח, על כרחך דגם לישראל אסור, דמי

קָשָׁר בְּעוֹף וּבְבֵהֵמָה וּבְכָל הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ הוּצָא אִתָּךְ וְשָׂרָצָה בְּאָרֶץ וּפְרוֹ וְרָבוּ עַל הָאָרֶץ: (יח) וַיֵּצֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ: (יט) כָּל הַחַיָּה כָּל הַרְמֵשׁ וְכָל הָעוֹף פֶּל רֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן הַתֵּבָה" ע"כ. איתא במדרש רבה (נח פרשה לד סימן ח) וז"ל "ח, יז] וכל החיה אשר אתך וגו', א"ר יודן הוצא כתיב הַיֵּצָא קרי. כו' כל חיה וכל הרמש וגו' כל רומש, אמר ר' אייבו רומש מלא, פרט לכלאים. למשפחותיהם, פרט לסירוס. על ז' דברים נצטוו בני נח, על עבודת כוכבים, ועל גילוי ערויות, ועל שפיכות דמים, ועל ברכת השם, ועל הדין, ועל הגזל, ועל אבר מן החי, רבי חנינא בן גמליאל אומר אף על הדם מן החי, רבי אליעזר אומר אף על הכלאים, ר' שמעון בן יוחאי אומר אף על הכשפים, ר' יוחנן בן ברוקא אומר אף על הסירוס, אמר רבי אסי על כל האמור בפרשה נצטוו בני נח (דברים יח) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו וגו' וכתיב בתריה כי תועבת ה' כל עושה אלה". עד כאן דברי המדרש. מבואר דמדכתיב רומש עם א"ו ילפינן שלא הקריב כלאים, ומלמשפחותיהם, ילפינן שמסורס לא הקריב.

והנה דברי המדרש צריכים ביאור, מדוע סמך המדרש מצוות בני נח לדרשה זו, מה ענין מצוות בני נח למה שדרש את הפסוקים לפני כן. זה העיקר שבא המשך חכמה לבאר.

ומבאר דרבי ייבא הוא המשך למה שפירשו לפני כן, שהתורה אומרת לנח להוציא עמו דהייצא קרינן, והיינו את הבהמות הטהורות גם להקריב למזבח, על זה בא הכתוב לומר שלא יוציא עמו כלאים ומסורסים, כי הם פסולים למזבח. וכדי שלא תתמה מדוע כלאים ומסורס פסולים להקריב בבמה, והרי בן נח מותר להקריב בבמה אפילו בעלי מומין, דהכי איתא בירושלמי (מגילה א, יא. על פי גירסת התוספתא, עיין שם בפני משה) ומסורס לא גרע מבעל מום, וכן כלאים למה יגרע מבעל מום, לכן מביא המדרש דבני נח מצווים על הכלאים ועל הסירוס, לפיכך אם הרביעו כלאים או סירסו אותם נעשה בהם עבירה, ובהמה שנעשתה בה עבירה פסולה אפילו לקרבן בני נח בבמה, דדוקא בעלי מומין שלא נעבדה בהם עבירה מותרים בבמה לבני נח, זה עומק כונת המדרש.

משך חכמה

פרשת נח, פסקא א - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(ח, יט) פֶּל הַחֵיָה פֶּל הָרֶמֶשׂ וְכָל הָעוֹף פֶּל רוֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ

לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן הַתְּבָה:

מדוע היה עונש דור המבול י"ב חודש ולא כילה אותם ברגע

(ח, יט) ובגמרא¹² פרק חלק (סנהדרין קח, ב) למשפחותיהם

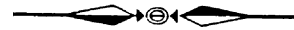
שיהיו פסולים לישראל, ודו"ק¹¹.

[יא]

¹¹ תמצית דבריו: מבואר במדרש שנח לא הקריב כלאים ומסורס.

ואף על פי שאפילו בעל מום קרב בבמה, מכל מקום, כיון שבני נח מצווים על הכלאים והסירוס, נעבדה בו עבירה, ולכן אסור להקריב אף לבן נח. ולסוברים שבן נח אינו מצווה על כלאים והסירוס, יפרשו כרבי אליעזר בן יעקב, שנח לא הקריב בבמה, אלא בירושלים, ששם אסור אף לבן נח להקריב מסורס או כלאים.

[יא]

¹² [יא] תוכן דבריו, על הא דכתיב "פֶּל הַחֵיָה פֶּל הָרֶמֶשׂ וְכָל הָעוֹף פֶּל רוֹמֵשׂ

עַל הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן הַתְּבָה", יש לדקדק, דלמשפחותיהם נראה מיותר, ובא לדרשה, דכיון דכתיב שיצאו כל החיה, מהו לשון למשפחותיהם. ודרש רבי יוחנן בסנהדרין (קח, ב) "אמר רבי יוחנן: למשפחותם, ולא הם". ולא מבואר מה כונתו, ורש"י ושאר ראשונים נדחקו לפרש כונת רבי יוחנן, וזה בא המשך חכמה לבאר.

וכדי להבין זאת, יש להקדים ביאור ענין המבול. דהנה צריך לתת טעם, מדוע היה המבול י"ב חודש, והרי היה הבורא יכול לכלותם ברגע. ואין לומר דהבורא יתברך לא רצה לעשות שלא כדרך הטבע, ולכן הוריד מבול י"ב חודש שבדרך טבעית כביכול ימותו כולם, וינצל נח בתיבה. דזה אינו נכון, שהרי אמרו בבראשית רבה (בראשית כה, ב) שבכל י"ב חודש של המבול, לא שמשו המזלות, ושינה ה' סדר העולם בימי המבול. ועוד, שבדרך טבעית לא היה נח ואשר איתו בטבע יוכלים להתקיים, כי היה אור שמשחית ומכלה, ובדרך הטבע לא היה אפשר להתקיים, דכך דרשו חז"ל על הפסוק (ח, א) "וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבָה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם", ואמרו בבראשית רבה (נח פרשה לג סימן ג) "ויזכור אלהים את נח, מה זכירה נזכר לו שזן ופירנס אותם כל י"ב חודש בתיבה", וצריך ביאור מה הוקשה להם שלא פירשו כפשוטו, שזכר אותם והפסיק את המבול, אלא לשון "בתבה" קשה, דמיותר הוא, אלא דבא ללמד שזכר אותם עוד בתיבה עצמה, ולכן פירשו, דהכונה

הוא שזכר אותם שפירנס אותם י"ב חודש.

והנה דברי המדרש עוד צריכים ביאור, מה זכירה היא זו, והרי הוא מפורש בתורה שנכנסו לתיבה והביאו איתם מאכל לי"ב חודש, ואיזה זכירה צריך כאן, אלא מוכח שהכונה הוא שהיה האויר משחית ומכלה, ובדרך הטבע אי אפשר היה להתקיים בתיבה, אלא שזכר אותם ה' ונהג עמם שלא כדרך הטבע שיתקיימו באויר התיבה המשחית.

וכיון שמוכח שירידת המבול וקיום נח וכל החי עמו היה בדרך נס שלא בדרך הטבע, יש להקשות טובא, מדוע לא כילה ה' את דור המבול ברגע אחד, ומדוע הוצרך להשהות את המבול י"ב חודש, אלא שרמזו לזה חז"ל בעדיות (ב, י) ואמרו "שמשפט דור המבול י"ב חודש", מבואר שהיה בזה סיבה מיוחדת של י"ב חודש לעשות משפט בהם י"ב חודש, אלא שדבריהם עוד צריכים ביאור.

והביאור בכל זה, דהנה הבורא יתברך ברא את בעלי החיים והאדם בתכונה טבעית שישנאו את החמס והגזל וזנות עם מי שאינו מינן, אבל דור המבול שינה את טבעו שנולד בו, כדכתיב (ו, יב) "כִּי הִשְׁחִית פֶּל פֶּשֶׁר אֶת דָּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ", ולשון "דרכו", מוכח, דהשחית את טבעו שהיה דרכו בטבע הבריאה, ו"כל" הבשר השחית, דהיינו הן בעלי החיים והן האדם, מלבד מעט אדם ובעלי חיים שלא השחיתו במקרה, ומהם לקח נח לתיבה כמו שדרשו חז"ל בסנהדרין (קח, ב) שלא נכנסו לתיבה אלא בעלי חיים שלא נעבדה בהם עבירה, ולא השחיתו מינן.

וכיון שהבורא יתברך רצה לתקן ולחדש את העולם, דהיינו את טבע הבעלי חיים כפי שנטע בהם בבריאה, לפיכך היה בהכרח לשנות את טבע בעלי החיים והאדם שנסארו עם נח, כי אף על פי שהם לא חטאו, ואלו שחטאו מתו במבול, מכל מקום, לא היה זה בתכונתם, כי באמת השחית "כל" בשר, כולם נשחתו, הן האדם והן בעלי החיים, ואלו שלא נשחתו היה זה במקרה בלבד, לפיכך, כדי שיתחיל עולם חדש לאחר המבול כמו שהיה בבריאת העולם, בתכונות נפש טובות השונאות החמס והגזל ודבקות במינן בלבד, היה בהכרח לשנות טבעיהם שהשחיתו, ושיערה החכמה העליונה, שצריך לזה י"ב חודש, של חינוך ותרגול לחיות בצמצום מיד בן אדם, ויהיה מוראו עליהם, ולא יטרפו אחד את השני, ובזה ישתנה טבעם, ויחזור למה שהיה

משך חכמה

פרשת נח, פסקא א - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תנה טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת ע', יב יעוין שם. ולהתהפך הטבע, ולהעשות על ידי הפחד וההרגל טבע שנית, שערה החכמה העליונה שצריך י"ב חודש. לכן אמר, שלמשפחותיהם יצאו מן התיבה, כי קיבלו עליהן להידבק במינן [רש"י], וכמו שאמר רבי יוחנן (סנהדרין קח, א) וכולן חזרו חוץ מתשולמי, והוא, מפני שנשתנה טבעיהן ומזגן מהחינוך והפחד האלקי הבלתי טבעי, ולזה אמר רבי יוחנן ולא הם, כי נעשו כבריה אחרת, והרואה אותם בתקופה הקודמת למבול, וראה אותם אחר המבול, יאמר, כי המה ברואים אחרים, כי מהו צורת הבעל חי אם לא טבעו ותכונתו, וזה נתחלף בחילוף גמור, והבן¹³.

יצאו, אמר רבי יוחנן ולא הם. והענין, דהמבול היה שוה שנים עשר חודש [עיין עדיות (ב), י] משפט דור המבול י"ב חודש]. אף שכל ענין המבול היה שלא על דרך הסיודור הטבעי (בראשית רבה כה, ב), וקיום נח והבעלי חיים היו בענין השגחה מיוחדת להתקיים באויר כזה אשר היה משחית ומכלה, ולזה אמר (ח, א) ויזכור אלקים את נח ואת כל אשר אתו בתיבה, פירוש בעוד היותם בתיבה זכר אותם בהשגחה מדויקת, וכן דרשו בבראשית רבה (לג, ג) מה זכירה נזכר לו, שזן ופרנס אותם כל י"ב חודש שבתיה, ואם כן, היה ביכולת ההשגחה למחות כל היקום כרגע, אולם כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ [לבד מה שלא השחיתו במקרה], ונשחת תכונת הבעלי חיים לגמרי, וטבעם היה לאהוב הרע והחמס, ולזה היה צריך חנוך י"ב חודש, ולהיות נעצרים מתשמיש, ומורגלים בצמצום מזונותיהן, להיות ניזונין מידו של אדם, ויהיה מוראו עליהם, ולא יטרפו טרף, ואחרי שיהיו מגודלים בחנוך טוב וישר כזה, אז יצאו לאויר העולם, ויחיו הנהגה מיושרה, וכמו שאמרו זכרונם לברכה שמן המבול ואילך, גדרו עובדי גילולים מן העריות, וכמו שאיתא במדרש פרשת ויצא

כי הם שנכנסו השתנו לבלי היכר, וזה כונת רבי יוחנן "למשפחותיהן ולא הם". זה תוכן כל דבריו בס"ד.

¹³ תמצית דבריו: המטרה במבול לא היתה רק להענישן, אלא בעיקר לתיקון העולם. כי הבורא יתברך הטביע בבריאת העולם בבני האדם ובבעלי החיים תכונות נפש יסודיות, של שנאה לחמס ולגזל והרחקה מעריות, והם השחיתו את "דרכם", היינו את טבעם, וטבעם המושחת היה נמשך לגזל ולחמס ולזנות הפך הטבע שבבריאה, לפיכך היה בהכרח להשמיד את אלו, ולהניח את המעט שבמקרה עוד לא הושחתו, אלא שגם הם הושחתו טבעם מחמת הדור הזה, והיה בהכרח שישהו י"ב חודש בתיבה, ויהיו גדורים משתמיש המטה לגמרי, הן האדם והן בעלי החיים, ויקבלו מזונם מנח ובניו, ויתרגלו שלא לטרוף ולהסתפק בצמצום, ועל ידי שב להם תכונת טבעם שהיה ביסוד בריאת העולם, לכן לא כילה ה' את דור המבול כרגע, אלא י"ב חודש, שבזמן הזה הנשארים יתחנכו וישנו את טבעם.

ביסוד בריאת העולם, וזה עומק כונת חז"ל, שמשפט דור המבול י"ב חודש, שהיה זמן זה נצרך כדי לתקן את אלו שנשארו לאחר המבול.

וראיה לזה, שאמרו במדרש (בראשית רבה ויצא פרשה ע, יב) טעם שבכה יעקב כשראה את רחל (כט, יא), "למה בכה, שראה האנשים מלחשים אלו לאלו מפני שנשקה, מה בא זה לחדש לנו דבר ערוה, שמשעה שלקה העולם בדור המבול עמדו אומות העולם וגדרו עצמן מן הערוה, הדא אמרת שאנשי מזרח גדורים מן הערוה" ע"כ. הנה מבואר, שהמבול חייב את טבעם לגדור עצמם מהערוה, וכן איתא בסנהדרין (קח, א) "אמר רבי יוחנן: מלמד שהרביעו בהמה על חיה, וחיה על בהמה, והכל על אדם, ואדם על הכל. אמר רבי אבא בר כהנא: וכולם חזרו, חוץ מתושלמי".

ולאחר ביאור זה נבוא לבאר כונת רבי יוחנן בסנהדרין, דאמר רבי יוחנן הא דכתיב "למשפחותיהם", בא הכתוב ביתור הלשון, ללמד אותנו שלאחר י"ב חודש של שינוי טבעם, לא היו ניכרים שאלו הם, כי צורת הבעל חי הוא טבעו ותכונתו, וכשמשתנה טבעו, ונעשה טבעו אחר, אינו אותו בעל חי שהיה לפני כן, "והרואה אותם בתקופה הקודמת למבול, וראה אותם אחר המבול, יאמר, כי המה ברואים אחרים", אם כן לא יצאו אלו שנכנסו, אלא המשפחות יצאו, דהיינו באופן כללי יצאו משפחות בעלי החיים, ולא הם,

